

**Jaume Massó,
un homenot del sud**

FUNDAT L'ANY 1979

lo nunci

REVISTA DEL CENTRE D'AMICS DE REUS / NÚM 176/2024

Direcció:

Jaume Garcia Cardoner

President:

Joan M. Mallafrè Anguera

Maquetació i impressió:
QuatreC, impremta digital

D.L. T-66-80

PREU 3 €

L'equip de redacció no es fa responsable de les opinions emeses pels seus col·laboradors, fixos o eventuals. No es mantindrà correspondència amb els seus col·laboradors ni es tornaran les cartes. Les col·laboracions per la seva publicació aniran signades (si bé podran sortir amb pseudònim) i identificades amb el nom i domicili. Podrà reproduir-se qualsevol text, sempre que es mencionin el nom de la revista.

Amb la col·laboració de:

AJUNTAMENT DE REUS
Regidoria de Cultura i
Joventut

Diputació Tarragona

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

CENTRE D'AMICS DE REUS
està adherit a la

Federació d'Ateneus de Catalunya

Han col·laborat en aquest número...

Jordi Garcia.- El periodista reusenc ens aborda dos temes històrics d'interès: el centenari de la Granja Artiga i la breu història de la seca de Reus de 1809 a 1811. Garcia està entrant a formar part de la nòmina dels periodistes reusencs apassionats pel passat local.

Jordi Cisa.- Obrim les pàgines de Lo Nunci al Jordi Cisa, referent en el món cultural de Reus des de sempre. Ens explica què és aquest fenomen que crida tan l'atenció: el Reus Ocult, la descoberta d'indrets amb història poc coneguts de la ciutat. Per cert, la nostra seu, La Boella, ha entrat a formar-ne part.

Xavier Guarque.- Ens relata l'excursió per terres noruegues que ha organitzat el Centre d'Amics de Reus. Fiords, museus, catedrals i molts, molts paisatges. Ens en fa un quadern de bitàcola.

Cristina Valls.- La periodista entrevista un dels historiadors i arqueòlegs referent al Camp de Tarragona, prolífic investigador, autor i articulista, que es va jubilar fa un any: en Jaume Massó, un veritable homenot del sud.

Andreu Pujol.- El doctor Pujol ens va lliurar temps enrera aquest article que publiquem sobre el Mas de Valls i el Camp de l'Aviació de Reus. Completa un anterior, de molta nomenada, que s'havia publicat fa 10 anys a Lo Nunci i que va tenir repercussions molt positives.

De savis i de saviesa **3** / Vilallonga escenifica de nou la Batalla en la que van morir 133 reusencs **4 - 7** / La breu i difícil vida de la seca de Reus (1809-1811) **8 - 10** / A pels deu anys del Reus Ocult! **11 - 13** / El dret dels infants a tenir nom **14 - 16** / Noruega, entre fiords, saltants d'aigua i glaceres **17 - 21** / En record de la Granja Artiga de Reus **22 - 25** / Jaume Massó, arqueòleg: "En termes de preservació, encara hi ha elements que es poden recuperar, a Reus" **26 - 28** / 'Incoincidències', d'Enric Pons i Francesc Ylla **29** / El Mas de Valls i el Camp d'Aviació de Reus **30 - 32** / Concert d'estiu [ple de poesia] del Cor Mestral **33** / Diem sí als plàstics? **34 - 35**

Editorial

De savis i de saviesa

Deia Napoléon que la història és un conjunt de mentides sobres les quals s'hi està d'acord. Força raó tenia el general cors, de la mateixa manera que també és cert que el temps sovint acaba posant les coses al seu lloc. Presentem en aquest número de tardor de Lo Nunci, en format entrevista, un arqueòleg i historiador que ens ha fet més amena la comprensió del nostre passat: el Jaume Massó, jubilat de la feina fa un any i a qui hem batejat a la portada com un homenot del sud, com definia Pla aquelles personalitats catalanes que havien destacat sobremanera.

La vellesa és una lluita sense epopeia, deia Georgui Gospodínov. El Jaume Massó, sense ser vell, ens ha transmès la saviesa del relat històric i aquí li reconeixem l'esforç, que a voltes s'ha traduït també en la publicació d'articles seus en aquesta revista. Fa anys, un jove Jaume Massó va arribar a conèixer Salvador Vilaseca, el gran arqueòleg reusenc de qui l'any vinent celebrarem els 50 anys de la seva mort.

Estem de celebracions, sí: arriba també el centenari del naixement de Joan Ferraté i d'altra banda, al Centre d'Amics de Reus obrirem el dia 20 de novembre el programa d'actes de commemoració del 150è aniversari de la mort de Marià Fortuny (el 20N ja no és el que era, ens permetem organitzar grans actes sense ni tan sols recordar que abans era una data molt inoportuna).

Podem ser homes sense ser savis, ens recordava Rousseau. Sí, però podríem prescindir de tanta bellesa?

Jaume Garcia Cardoner
Director de Lo Nunci

Vilallonga escenifica de nou la Batalla en la que van morir 133 reusencs

Un moment de la batalla davant de l'església de Vilallonga. Foto: DiariTots21

Èxit fulgurant de la tercera edició de la recreació de la Batalla de Vilallonga, celebrada el 8 de maig. Més públic que l'any passat i doble sessió de matí i tarda en comptes de representació només de tarda. La proposta d'enguany ha superat clarament el ja nombrós públic que assistí a la representació de l'any passat. El Centre d'Amics de Reus, col.laborador deb la iniciativa que comanda el Centre d'Estudis doctor Pere Virgili, va fer presència institucional tant al matí com a la tarda.

Vilallonga del Camp va retrocedir en el temps, exactament 186 anys, per recrear, un episodi central a la Primera Carlinada, que enfrontà al Morell i Vilallonga una partida molt nombrosa de carlins contra la Milícia Nacional de Reus, liberals, que van ser emboscats en una batalla que aca-

bà amb el tràgic resultat de 133 reusencs morts.

Més de 100 persones vestides d'època van reviuir aquells moments de la mà del Centre d'Estudis doctor Pere Virgili, que en col.laboració amb els ajuntaments de Vilallonga i Reus i el suport del Centre d'Amics de Reus, està posant en valor aquest tràgic succés que havia caigut en l'oblit quan durant un segle va ser colpidament recordat tant a Reus com a Vilallonga.

En la Batalla de Vilallonga i el Morell es van enfrontar dos batallons liberals reusencs amb una partida carlina, el dia 1 de març de 1838. L'origen va ser l'atac carlí contra dues diligències que portaven passatgers i el correu de Reus a Tarragona.

Un dels batallons liberals, que havien sortit per perseguir els carlins, va ser envoltat al Morell, va fugir cap a Vilallonga i es va refugiar a l'església, on van tocar les campanes per avisar l'altre batalló, que acudí a alliberar-los. El balanç va ser de 133 reusencs morts, tots membres dels batallons liberals, i un nombre no conegut de soldats carlins.

Es tractava d'una recreació històrica de la batalla amb la intervenció dels milicians reusencs comandats per Viladomar; els carlins de Llarg de Copons i els liberals del comandant Subirà, en dos escenaris

“En la Batalla de Vilallonga i el Morell es van enfrontar dos batallons liberals reusencs amb una partida carlina”

instal·lats per relatar la batalla.

Al llarg del dia, però, se succeïren les recreacions històriques amb música, balls i altres activitats.

Esmorzar carlí i vermut liberal

Així, al matí tenia lloc un esmorzar carlí, per seguir amb una recreació d'un grup de vilatanes rentant roba i xafardejant, una tertúlia a la taverna i un vermut liberal, per continuar amb danses amb el Ball de Serrallonga.

La recreació de la batalla

Quatre noies feien 'safareig' explicant les xafardereries de l'època. Foto: DiariTots21

No va faltar la figura del mossèn de l'època. Foto: DiariTots21

en sí començà ja de tarda, mentre que durant tot el dia hi hagué també jocs per la canalla i els tres museus de la vila (del Doctor Pere Virgili, del Cinema i la Casa de Pagès Ca Nicolau) restaven oberts al públic. També es convidà a visitar l'església neoclàssica, un tresor amb escultures del reusenc Modest Gené, i l'ermita de la Mare de Déu del Roser, verge de la què els vilallonguins i vilallonguines en professen devoció.

“La Batalla donava inici a la plaça de la Creu damunt d’un escenari on es mostrava la vida quotidiana”

La taverna liberal va escenificar les tertúlies polítiques del moment. Foto: DiariTots21

Els representants del Centre d'Amics de Reus van prendre bona nota per tal de proposar de fer una visita col·lectiva a l'església per contemplar les obres de Modest Gené i l'esplendor monumental del temple, i també costar-se a l'ermita del Roser, tant estimada pels vilallonguins.

La Batalla donava inici a la plaça de la

Creu damunt d'un escenari on es mostrava la vida quotidiana que es feia al carrer d'unes dones cosint i una taverna amb dos carlins despatxant negocis. Aleshores va arribar el primer batalló liberal, ferits de la batalla del Morell, que es van amagar a l'església, perseguits pels carlins, que intentaren cremar el temple per foragitar-los. Aleshores es va entablir

El públic va omplir a vessar els dos escenaris de la recreació, tant de matí com de tarda. Foto: DiariTots21

“Es va entablir una nova batalla amb l'arribada d'un segon batalló liberal, amb la victòria liberal final”

Un batalló liberal. Foto: DiariTots21

una nova batalla amb l'arribada d'un segon batalló liberal, amb la victòria liberal final, però a un preu global molt car.

L'obra, d'una hora de durada, va acabar amb una llarga ovació del públic.

Una derivada dels fets històrics és la de recordar als reusencs i reusenques que avui en dia desconeixen la història que el famós monòlit franquista que va presidir durant dècades la plaça de la Llibertat (dels Màrtirs aleshores) i que es conserva al Cementiri General de Reus fou inicialment un projecte del segle XIX per homenatjar les víctimes de la llibertat, que no va reeixir per les dificultats de la guerra carlina. El

projecte quedà en un calaix i cent anys després el franquisme se'l va apropiat per una altra causa molt diferent, la defensa dels caiguts del bàndol franquista.

Jaume Garcia Cardoner

Interior de la imponent església de Vilallonga. Foto: DiariTots21

La breu i difícil vida de la seca de Reus (1809-1811)

Ara fa poc més de dos-cents anys, la nostra ciutat, Reus, va ser un centre productor de moneda de la Junta Superior de Catalunya (JSC) en un context històric complicat per l'ocupació i posterior annexió de Catalunya a l'imperi francès de Napoleó.

Es prou coneguda la frase que diu "ha corregut la seca, la meca i la vall d'Andorra". Aquesta dita s'aplica a persones que van a molts llocs amb l'objectiu de fer negocis. La seca és una fàbrica de monedes i se'n parla com el primer lloc que calia anar per fer negocis, ja que era la casa de la moneda on es feien les monedes locals i també els canvis de moneda estrangera per poder mercadejar.

Històricament la fabricació de moneda va ser un procés artesà situat en petits tallers de ferrers i gravadors. Els musulmans de la península Ibèrica eren tècnicament més avançats que els cristians de l'època i per això van influir en el desenvolupament de l'ofici. També, per això, el vocable "seca" prové de l'àrab "sakka" que significa moneda. Aquest mateix vocable àrab dona nom a la moneda utilitzada a la República Veneciana dels segles XVI, XVII i XVIII anomenada "zecchino" i que apareix a la popular obra de Carlo Collo-di, "Pinocchio".

No va ser fins a partir del segle XVI, amb la invenció de noves màquines, que podem establir un canvi substancial en la fabricació de monedes. El 1553, el francès Antoine Brucher va inventar una màquina accionada per un molí que fabricava làmines de metall d'un gruix constant en

fer passar els lingots repetides vegades entre dos cilindres. Al molí anteriorment esmentat, el complementava una premsa que aconseguia la força necessària per fer l'estampació de les monedes gràcies a la inèrcia d'un gran volant.

La seca de Reus

La JSC reunida a Tortosa el 7 de gener de 1809 va decidir establir la seca catalana a la ciutat de Reus amb diversos objectius, com ara uniformitzar els diferents tipus de monedes que s'encunyaven al país, simplificar els intercanvis econòmics i al mateix temps, proveir econòmicament l'exèrcit fidel a Ferran VII. Fent una nova seca a Reus se centralitzaven les tres seques que fins aquell moment operaven a Catalunya i que estaven situades a Girona, Lleida i Tortosa.

L'establiment de la seca a la nostra ciutat va venir motivada per l'oferiment d'un reusenc anomenat Domènec Vila d'un local amb les dimensions necessàries per poder acollir tota la maquinària necessària per fer l'encunyació de monedes. Aquest local estava situat als quarters de la vila, on actualment hi ha la plaça Llibertat. En la decisió d'instal·lar la seca catalana a Reus també va influir el fet que a Reus hi havia un important gremi d'argenteria, és a dir de platers, element indispensable per la fabricació de monedes. Aquests dos aspectes favorables van influir més que no pas el fet que Reus fos una població més vulnerable a les tropes enemigues per la falta de muralles. El director de la seca catalana, Joan Amat, confiava en la nostra ciutat com a seu de

"Es destaca la perfecció i la qualitat de les monedes fetes a Reus. El primer lliurament de duros encunyats a la nostra ciutat data del 17 de juliol de 1809"

Les dates en què va funcionar la seca a Reus va tenir tres períodes diferents en funció de l'evolució de la guerra contra els francesos. Foto: Cedida

la fàbrica de moneda perquè era qui havia proporcionat la maquinària i bona part dels càrrecs i de la mà d'obra necessària per fer l'encunyació.

El febrer de 1809 es va preparar a València la maquinària necessària per a l'establiment de la seca de Reus modificant la "V" que sortia en l'encunyació valenciana per una "C" que corresponia a la catalana.

Josep Batlle, rector de la Selva del Camp va ser escollit per dirigir la màquina d'encunyació de monedes de plata. Per estrany que sembli, era habitual veure membres de l'església en aquestes funcions, ja que Frai Joaquim de la Soledad també fou l'encarregat del muntatge de les màquines d'encunyació.

Es destaca la perfecció i la qualitat de les monedes fetes a Reus. El primer lliurament de duros encunyats a la nostra ciutat data del 17 de juliol de 1809. Un dia després, la Junta Superior de Catalunya va publicar les crides per recollir or i plata de particulars per efectuar noves encu-

nyacions i va utilitzar les peces acabades d'encunyar com a mostra per donar a conèixer la nova emissió catalana.

Trobar or i plata per encunyar noves monedes no era fàcil perquè feia poc del pas dels soldats napoleònics pel nostre territori i s'emportaven tot el que podien. Per aquest motiu, la Junta Superior de Catalunya va dictar

un edicte que obligava a tothom a entregar tot l'or i la plata que disposaven tot recordant que, en cas de no fer-ho, s'acusaria de traïdor. D'entre la plata que es recollia per alimentar la seca reusenca també hi havia les monedes posades en circulació pel rei Josep Bonaparte (Josep I d'Espanya), germà gran de Napoleó, i que havien de ser lliurades i tallades en dues meitats per poder-les encunyar de nou amb l'efígie de Ferran VII.

La Junta Superior de Catalunya

La JSC va ser l'organisme de govern autònom que va governar a Catalunya entre el 1808 i 1812, és a dir, durant la Guerra del Francès. Els seus precedents són les juntes de corregiment que s'organitzaren per combatre la invasió francesa. La primera a constituir-se va ser la de Lleida que va convocar als representants de les altres localitats per tal de formar una Junta Superior de Catalunya.

La JSC s'autodeclarà com a depositària de les facultats de l'audiència de Barcelona i

“En un text d’Antoni Bertran s’explica que a partir de l’1 de juliol de 1809, a la seca de Reus s’encunyen duros i mitjos duros a la nostra ciutat”

del poder legislatiu i també van ser les encarregades de recollir l’or i la plata per l’encunyació de moneda, així com imposar tributs per finançar la guerra contra els francesos.

El 1812, la derrota napoleònica en la campanya de Rússia va facilitar als espanyols l’inici de la recuperació del seu territori. Encara sota l’ocupació francesa, les corts espanyoles reunides a Cadis es van atrevir a fer una constitució liberal que suprimia la JSC i que la substituïa per una teòrica Diputació Provincial de Catalunya que va funcionar entre 1812 i 1814. Justament van ser els anys en què Catalunya va ser annexionada a l’imperi francès i organitzada sota els seus dominis amb els departaments del Ter (Girona), Segre (Puigcerdà), Montserrat (Barcelona) i Boques de l’Ebre (Lleida). El 1814, amb la tornada de Ferran VII a la corona espanyola, Catalunya va tornar a estar sota domini espanyol i es va suprimir la Diputació Provincial de Catalunya.

La seca mòbil

Tot i que hi ha una certa confusió, en funció de les fonts consultades, les dates en què va funcionar la seca a Reus va tenir tres períodes diferents entre 1809 i 1811 en funció de l’evolució de la guerra contra els francesos.

La primera la podríem datar entre el 26 de febrer i el 31 de març de 1809, moment en què els soldats napoleònics ocuparen Reus i la maquinària de la seca fou traslladada momentàniament a Tarragona. La seca va retornar a Reus l’abril de 1809 i s’hi va estar durant un període d’aproximi-

madament un any fins a l’abril de 1810. Després d’un breu període de tres setmanes en què de nou va estar a Tarragona, la seca va tornar a Reus on va gaudir de la tercera i última etapa a la nostra ciutat que va anar des del mateix abril de 1810 i fins al 15 d’agost de 1811.

En un text d’Antoni Bertran s’explica que a partir de l’1 de juliol de 1809, a la seca de Reus s’encunyen duros i mitjos duros a la nostra ciutat. Els duros tenien en una cara el bust de Ferran VII i en l’altre un escut “Hispaniarum Rex”. A partir de 1810, a partir de 1810 també es van encunyar monedes de coure segons va dictar la JSC reunida a Manresa, amb diferents valors que anaven des dels sis quarts, els tres quarts i el quart i mig.

La seca de Catalunya va deixar de funcionar a Tarragona el 9 de maig de 1811 i al juny del mateix any es va traslladar a Mallorca. Això no va agradar ni a Reus ni a Tarragona que van veure com es perdia la fabricació de moneda al Principat. Es va intentar evitar-ho endarrerint la càrrega de la maquinària d’encunyació als vaixells que l’havien de dur fins a Palma, però no va servir de res. Ara bé, tampoc va durar gaire la seca de Ciutat de Mallorca perquè amb el retorn de Ferran VII “el deseado” el 1814, l’encunyació de moneda es va centralitzar a Segòvia, A Corunya, Madrid i Sevilla fent inútils les demandes de Joan Amat, director de la seca catalana que apostava perquè continués en territori català.

Jordi Garcia Arnau

A pels deu anys del Reus Ocult!

Tots els municipis tenen elements patrimonials que, pel ritme de vida que portem, ens passen desapercebuts pel davant dels ulls, i Reus no n’és una excepció. Per tal de descobrir aquest patrimoni reusenc, i intentar posar-lo en valor per a la ciutadania, fa deu anys que s’oferí la possibilitat de mostrar alguns d’aquest indret i la resposta fou tan bona que l’any següent

es constituí l’Associació Espais Ocults que nasqué amb la voluntat de seguir amb l’experiència i des de les hores ha dut a terme activitats en espais que normalment no estan oberts al públic i que tenen un

atractiu històric, artístic, cultural o patrimonial per la ciutat, i sota aquest paraguís sorgeix i es consolida la proposta del Reus Ocult.

Uns deu anys que han permès descobrir, o redescobrir en alguns casos, a milers de reusenques i reusencs uns “espais ocults”, que constitueixen ampli ventall de la quantitat i qualitat del patrimoni arquitectònic reusenc. Així, i a tall d’exemple, s’han pogut visitar elements de titularitat municipal, com el Refugi Antiaeri del

Mercadal, o els dipòsits d’aigua del Pere Mata, o l’Escola Prat de la Riba, o el Centre Social del Roser, o el Centre Cultural el Castell, o la Biblioteca Pere Anguera, ... També espais vinculats a l’educació com l’Escola Prat de la Riba, o els instituts Gabriel Ferrater i Roseta Mauri, o l’Escola d’Art i Disseny de la Diputació de Tarragona, ... Alguns indrets quotidians i pú-

El Castell del Cambrer

blics, com la plaça del Mercadal, o la plaça de les Peixateries Velles, o el carrer Ample o el de Sant Joan, ... Sense oblidar-nos d’un interminable llistat d’espais de propietat particular què, essent prou curiosos i de gran valor patrimonial, les persones propietàries ens han obert les seves portes per a poder fer-ne divulgació, com per exemple el Mas Parsifal, la Vila Maria, la Casa Gasull, el Mas Boule, el Mas Tallapedra, la Casa March, el Xalet Serra, el Molí de la Vila, el Taller d’en Ramon Fer-

“La “Ruta Trankimazin”, en la que es denunciava la poca cura que es té, des de l’administració”

ran, la Foneria Ginfer, ... i un llarg etcètera d’espai que avarca bona part de la nostra trama urbana.

Però a més, i amb la voluntat de divulgació, des de l’organització de l’esdeveniment s’han generat propostes que, amb més o menys continuïtat, han complimentat aquesta oferta amb rutes temàtiques. Així cal fer menció a propostes com

canvis urbanístics que han hagut en els anys; o la “Ruta Trankimazin”, en la que es denunciava la poca cura que es té, des de l’administració, però també des de l’àmbit privat, envers el nostre patrimoni. I no voldríem deixar-nos d’esmentar les “Pedalades en bicicleta”, per a descobrir indrets una mica més allunyats del nucli urbà, o l’activitat “Petits Exploradors” adreçada a la mainada.

Un Reus Ocult que representa un volum d’activitats que, gestionades i coordinades des de l’equip impulsor d’Espais Ocults, cal anar treballant-les al llarg de tot un any per tal oferir al conjunt de la ciutadania reusenca, i la que ens vulgui visitar, un cap de setmana molt especial i amb excel·lent oferta històrico-cultural. I no és només la gestió amb les distintes

propietats dels indrets a ofertar, sinó que hi ha una feina “molt oculta” que està estretament vinculada a l’obtenció del finançament necessari per a poder dur a terme, any rere any, el Reus Ocult. Per tant, cal agrair les aportacions que voluntàriament dona el públic participant, però cal donar les gràcies, molt especialment, a les empreses i entitats que també fan les seves aportacions per a

El Mas Parsifal

“Portes que impacten”, que ens va permetre redescobrir portes prou significatives que han perdurat en el temps; o “Ora pro Nobis”, que a partir de les capelles religioses del centre històric es va articular una visita molt interessant; o “Tocats del Terra”, que a partir de la visió de terrats es pot apreciar com la ciutat ha crescut i s’ha anat perpetuant malgrat els continus

“Som l’element clau del desenvolupament del Reus Ocult, ja que hi avoquem totes les nostres energies i il·lusions”

que tot plegat esdevingui, any rere any, un èxit de participació de públic i, especialment, en l’assoliment de la seva satisfacció final.

En aquest sentit, i des del meu punt de vista com a voluntari des de fa anys, vull reconèixer el treball que comporta la gestió de tot i un Reus Ocult des del punt de vista del voluntariat és una altra cosa ben diferent i és una experiència molt entrançable i enriquidora. Tan el voluntariat jove com el no tan jove, un cap de

setmana de Reus Ocult és ja una cita esperada en els nostres calendaris personals. Es traca d’una trobada irreplicable, fet que es demostra que un any i un altre estem allí, a peu de tòtem per a acompanyar a totes les persones que, encuriosides, s’apropen als diferents punts oberts d’aquell any i que, malgrat haver d’estar dos dies xer-

rant, explicant, responent a dubtes i voltant per l’espai assignat, ens enriqueim de les moltes preguntes que ens fan, dels comentaris que ens aporten i de les experiències persones que surten a la llum i que, poc a poc, i mica a mica, enriqueixen el coneixement que anem adquirint gràcies a les aportacions que tothom hi aboca.

I una cosa la tenim molt clara, i sense menystenir la feina de l’equip organitzador, nosaltres com equip de prop d’un centenar de persones que integrem el volunta-

riat som l’element clau del desenvolupament del Reus Ocult, ja que hi avoquem totes les nostres energies i il·lusions per aconseguir una connexió amb el públic que demostra un interès en conèixer i descobrir racons que, malgrat poder haver-hi passat milers de vegades, els són força desconeguts, o trobar-se a persones que aporten les seves vivències, experiències o anècdotes. Tot plegat fa que, any rere any, destinem anualment un cap de setmana a fer de guies i/o acompanyants,

Una sorprenent inscripció

per acollir al públic que, molts cops embadalit i sorprès, escolta les nostres paraules que els ajuda a re-descobrir i estimar molt més la nostra ciutat

Jordi Cisa Palau
Guia voluntari Reus Ocult

El dret dels infants a tenir nom

L'autora, signant llibres. Foto: Centre

Va arribar el dia, el 30 de maig. Havia quedat al Centre d'Amics de Reus amb l'Elena Giménez i l'Eduard López, coordinadors de l'associació "Reus Refugi", i que m'acompanyarien en la presentació del meu últim conte, 'El nen sense nom'. El president del centre, Joan Maria Mallfrè, a qui agraeixo les seves paraules, ens va presentar al públic assistent.

En una primera part de l'acte van ser l'Elena i l'Eduard qui van explicar què feien des de "Reus Refugi". És molt lloable la feina que fan amb totes les persones que acudeixen a ells per demanar-los ajuda. Ajuda que procuren oferir sempre que els és possible, ja sigui amb diners per pagar despeses, ajudant les persones novingudes alhora de resoldre tràmits, que en moltes ocasions els resulten compli-

cats. Oferint roba a qui la pugui necessitar, ajudant els més menuts i menudes en la seva formació a l'aula de repàs; i tantes i tantes coses més, ja que és la generositat i un cor enorme el que els caracteritza.

Precisament pel seu gran cor va ser que els vaig demanar que m'acompanyessin en la presentació d'aquest conte. Per què del títol "El nen sense nom"? Es tracta d'un conte que parla d'un dels "Drets Universals de la Infància": el dret a tenir nom. No es tracta només de tenir nom com Maria o Pere o Mohammed, no, es tracta de tenir un nom acompanyat d'uns cognoms que indiquen que hi ha uns pares que reconeixen l'infant com a seu i es comprometen a ser-ne els responsables del seu benestar. Darrere aquests pares hi ha un estat que es compromet a vetllar

"El conte en el qual esteu a punt d'endinsar-vos és només això, un conte, i explica una història fictícia"

per aquest infant i a proporcionar-li tot allò que sigui necessari per portar una vida digna. Això queda molt ben explicat en el pròleg que vam redactar la Laura Gómez, il·lustradora del conte i jo mateixa, i que volia compartir amb tots vostès:

Són 42 els drets universals de l'infant i estan recollits per la Convenció sobre els Drets de l'Infant, aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides (ONU) del 20 de novembre de 1989. Un d'aquests drets és el de tenir nom, i en el redactat elaborat per l'ONU s'exposa el següent:

Article 7

1. L'infant ha de ser enregistrat immediatament després del seu naixement i des

d'aquest moment té dret a un nom, a tenir una nacionalitat i, fins on sigui possible, el dret a conèixer els seus pares i a ser pujat per ells.

2. Els Estats membres han d'assegurar l'efectivitat d'aquests drets d'acord amb la seva legislació nacional i les obligacions concretes en virtut dels acords internacionals en aquest camp, especialment quan altrament l'infant mancaria de nacionalitat.

Article 8

1. Els Estats membres es comprometen a respectar el dret de l'infant a preservar la seva identitat, incloent-hi la nacionalitat, el nom i el parentiu familiar, d'acord amb la llei i sense interferències il·lícites.

Un moment de la lectura del conte, amb Elena López i Eduard Giménez. Foto: Centre

“Si els que no vau poder venir a la presentació esteu interessats en adquirir el conte, només cal que ho digueu”

2. Si un infant fos privat il·legalment d'alguns dels elements de la seva identitat, o de tots, els Estats membres li prestaran l'assistència i la protecció adequades amb la finalitat de restablir ràpidament la seva identitat.

El conte en el qual esteu a punt d'endinsar-vos és només això, un conte, i explica una història fictícia. Però amb aquesta història hem volgut donar visibilitat al fet que, de vegades, aquest dret en el qual, de ben segur, no ens hem parat mai a pensar perquè tenim assumit que tot infant rep un nom i uns cognoms en el moment de néixer, doncs no sempre és reconegut. De vegades, les circumstàncies que envolten l'arribada d'un infant a la vida són terribles i fan que una cosa tan senzilla com el fet de rebre un nom no sempre sigui possible.

Encara hem anat més enllà amb la nostra ferma intenció per deixar clar que totes les criatures són iguals i tenen els mateixos drets. I és per això que, inspirant-nos en el gènere faulístic, els personatges estan representats per animals. En aquest conte no hi ha ni races ni colors. Qui, sinó els animals podrien representar de manera més tendra la igualtat entre totes i tots? Ells no n'entenen, de diferències segons el color de la pell.

El nen sense nom és només això, un conte, però un conte amb el qual esperem arribar-vos al cor i fer-vos pensar en tants i tants infants que neixen enmig de guerres, que es queden sols a causa de circumstàncies terribles, que són abandonats

pels pares, justament en l'etapa de la vida que hauria de ser la més acompanyada i embolcallada pels éssers estimats. Bé, igualment també esperem que en gaudiu, perquè com que només és un conte hem fet que la història acabi de la millor manera possible, com haurien d'acabar les històries de tots els infants del món.

Els contes s'han d'explicar o llegir, i no podíem acabar la presentació sense fer participar el públic d'almenys una part d'aquesta tendra història. L'Elena, l'Eduard i jo mateixa vam donar vida als personatges de la història, però ens mancava un narrador o narradora. La Margarita Jardí, de la Junta Directiva del Centre i present entre el públic, va ser molt amable en acceptar la nostra invitació per ser la veu en “off” que guiés els protagonistes d'aquest conte amb final feliç i així, feliç, hauria de ser el final de totes les històries protagonitzades per infants.

Si els que no vau poder venir a la presentació esteu interessats en adquirir el conte, només cal que ho digueu. També el podeu trobar a les llibreries de Reus i de tot Catalunya. Només dir que estic molt agraïda al públic assistent i al Centre d'Amics de Reus per l'oportunitat que em brinda de poder presentar al centre les meves històries.

Mònika Escuer

Noruega, entre fiords, saltants d'aigua i glaceres

Fiord dels Somnis. Fot: Centre

Sense pietat, sense respecte per l'edat, que per això a ningú se li nota, a les 3 de la matinada, tothom en marxa.

Els que fins l'últim moment els ha quedat feina, els que el neguit no els ha deixat aclucar l'ull unes horetetes abans, els ja companys d'altres viatges i els que s'han afegit en aquest.

L'autocar, puntual, ha anat recollint els 39 integrants de la nova “aventura”, després de la desagradable sorpresa que el Miquel i l'Àngels, i la Josefina, a ultimíssima hora, un imprevist insalvable no els ha deixat viatjar.

Ens hem anat trobant tots i totes amb l'inalterable Sendo i el Sergi, ben carregats de l'emoció d'un viatge que promet noves experiències.

Dia 1.- Dijous

Sortim de Reus cap a la terminal 2 de l'aeroport, i a les 5,45 ja hem facturat maletes. A les 11,30 arribem a Bergen, i s'afe-

geix la guia del viatge Nadia. Per la tarda, breu visita per la ciutat.

A l'hora de dinar de seguida veiem que aquí l'oli no és costum, ni per amanir. Això sí, aigua a dojo, molt bona. Cafè, estil americà, però prou bebibible.

A la tarda, de la mà de la guia local Luisa, visitem la Fortalesa Hakon, altrament castell-museu reial, i gaudim d'una visita panoràmica per Bergen, i les seves cases tradicionals de fusta, per completar-la pel Barri Briggen, dels antics comerciants de la Lliga Hanseàtica.

Dia 2.- Divendres

A l'esmorzar, tastem l'autòcton formatge marró, dolç.

Passem per on va viure i és enterrat Edward Grieg i caminem fins l'església vikinga Fantoft. És del 1150, però traslladada a Bergen, tronc a tronc, el 1883, per motius de conservació. I novament reconstruïda fidelment després que en 1992

Activitats

“Fem una visita al Mercat del Peix, construït el 1276, on ens ofereixen una degustació de, fins i tot, balena”

va ser cremada gairebé per complet per Varg Vikernes, músic de black metal, per una particular interpretació de la profanació. Fora es conserva una creu medieval de pedra, original.

Les petites esglésies construïdes pels reis vikings des del 1020, amb l'arribada del protestantisme, han esdevingut petits museus.

Per un túnel de 3850 mts. passem cap l'altre costat de Bergen. Visita al Gamle Bergen Musseum, amb la recreació d'un poble de l'època, escola, dentista, barber, forner, i es pot apreciar la diferència entre la casa del pescador i la del funcionari.

Agafem el funicular, que puja a més de 300 metres per la muntanya Floyen, una de les set que envolten la ciutat. Des del mirador es poden admirar les vistes es-

pectaculars de tot Bergen, situada als nostres peus.

Fem una visita al Mercat del Peix, construït el 1276, on ens ofereixen una degustació de, fins i tot, balena. Hi dinem a gust, i càrrec, de cadascú.

Dia 3.- Dissabte

Pel trajecte cap a Gudvangen gaudim de l'espectacularitat de l'efecte mirall en el fiord.

Aturada al saltant d'aigua Twindefossen. Senzillament, espectacular.

Amb vaixell de Gudvangen a Flam, tot recorrent per un braç del Fiord dels Somnis, que en total té 210 kms. fins arribar al mar, i es va formar fa 10.000 anys, a la darrera glaciació.

Passem per l'hotel Stalheim, de trista his-

Llac Oldevatnet. Foto: Centre

Activitats

“Anem cap a Hellesylt, per travessar en vaixell el fiord Geiranger Ford, declarat Patrimoni per la Unesco”

Park de Vigeland. Foto: Centre

tòria en la Segona Guerra Mundial i la invasió dels alemanys, malgrat que Noruega era neutral.

Després de dinar, agafem el trenet que enllaça l'estació de Flam i l'estació d'alta muntanya Myrdal. Travessa 20 túnels, que el 1940 foren fets a mà. Fem una breu parada per delectar-nos tot veient el salt d'aigua Kjasfossen.

De tornada, per una serpentejant carretera, pugem a la part més alta del trajecte, entre innumerables llacs i cases dispersades, pràcticament podem tocar les penques de gel.

Dormirem a Balestrand, Hotel Kviknes, construït el 1870, amb les habitacions donant al Fiord dels Somnis.

Dia 4.- Diumenge

Una vegada esmorzats degudament, pugem a l'autocar i una vegada fet el trajecte amb el ferri a l'altre costat, anem vorejant el Fiord dels Somnis, de 487 kms

quadrats de llargada total.

Passem per la vall de Byrkjelo, i parem per fer fotos del Nord Fiord. Els Fiords porten l'aigua d'un color verd-grisos adquirit pels sediments que va arreplegant l'aigua derretida de la glacera.

Arribem a la part més alta, que es diu Karustova, i emprenem la baixada cap a Olden.

Parem al llac Oldevatnet.

En haver dinat, una rècula de 4x4 (Trol Cars) ens acosten al que serà la cirereta del dia. Després de caminar uns 15 minuts, arribem al glaciar Briksdal. Format el segle XVII, ja s'ha detectat que va perdent volum.

De tornada, un bon ruixat ens ha deixat ben xops... i sort dels "xubasqueros". Pel camí ha quedat pendent fer algunes fotos, però això és Noruega. Estàvem avisats. I agafem l'autocar, cap a l'hotel a Orsta.

Passem per Loen, on al segle XVII va caure un tros de muntanya, que va

“A Lom, on visitem la seva església, Starchike, una de les mes grans i antigues d’aquesta part del nord d’Europa”

provar un tsunami que va arrasar el petit poble i va deixar 73 morts. També passem per Stryn, que és la ciutat del Fiord del Nord. Dividem Formytal, amb el llac més profund d’Europa, amb 450 mts. de profunditat.

Sopar i dormir a Orsta, a la vora del fiord Storfjord, i molt a prop del mar.

Dia 5.- Dilluns

Després d’esmorzar, anem cap a Hellesylt, per travessar en vaixell el fiord Geiranger Ford, declarat Patrimoni per la Unesco. Admirem els saltants d’aigua “Vel de núvia “ i “Les set germanes”, que ja són cinc... I d’altres. Espectacular.

Una vegada tornats a terra, per la carretera de les Àguiles, atapeïda d’autocars, autocaravanes, particulars, anant i venint, anem al Mirador panoràmic. Una vegada més, fotos a dojo. Després de dinar a Geiranger, seguim vorejant el fiord. A mig

camí, parada per fer una foto obligada com a acomiadament dels fiords.

Parada al llac Djupvashytta, a 1.030 mts. Durant aquest trajecte, plou, deixa de ploure, i entrem a muntanyes més altes, a rius, a boira, i un canvi total de paisatge que acaba en un sol que agraiem.

Arribem a Lom, on visitem la seva església, Starchike, una de les mes grans i antigues d’aquesta part del nord d’Europa. Una de les 27 que perduren de les més de 1000 que els vikings van construir.

És del 1158, original, i només s’hi fan treballs de manteniment per a conservar-la.

Dia 6.- Dimarts

Lillehammer, ciutat seu dels Jocs Olímpics d’Hivern del 94. Al famós trampolí olímpic, coincidim amb esquiadors entrenant. Les construccions destinades a residència dels olímpics s’han reciclat en oficines. Als peus, el llac Mjøsa, que és el

Ajuntament d’Oslo. Sala de lliurament del Premi Nobel de la Pau. Foto: Centre

“El Palau Reial, amb la gran avinguda que el precedeix i travessa la ciutat, i on s’hi pot accedir lliurement fins les mateixes portes”

més gran de Noruega.

De camí cap a Oslo, travessem el pont més llarg, de 1420 mts, per damunt del llac.

Després de dinar, visita guiada de la ciutat amb el guia local, Matias. Oslo te uns 700.000 habitants, i disposa de túnels per al trànsit i un de submarí, que va per baix del fiord, per la qual cosa, excepte els transports urbans, hi ha molt poc trànsit de vehicles.

El Palau Reial, amb la gran avinguda que el precedeix i travessa la ciutat, i on s’hi pot accedir lliurement fins les mateixes portes. El curiós i inimaginable edifici de l’Òpera i al costat, el Museu Munch.

Trobem el Parc Frogner, dit de les estàtues, on cadascú pot valorar la singularitat de Gustav Vigeland (1869-1943). I el trampolí Holmen-Kollen, o el fiord d’Oslo, que té 100 kms i més de 400 illes.

Sopem i dormim a un hotel Radisson Blu, de la mateixa cadena del primer dia.

Dia 7.- Dimecres

Visitem el Museu Fram, on es recrea l’expedició de Nansen a Groenlandia. I la d’Amundsen del 1911, al pol sud. Tot i que la seva intenció era anar al pol nord, però en assabentar-se que hi havia per davant un altre explorador, anglès, en voler ser el primer va canviar el sentit, sense dir-ho a la tripulació.

Hi ha la tenda que va deixar plantada al pol sud amb la bandera noruega. El curiós és que el Museu va ser construït amb el vaixell d’Amudsen ja col·locat dins, per les seves dimensions.

Visita detallada a l’Ajuntament, i a la seva

Sala d’Actes, on es lliura el Premi Nobel de la Pau.

També la Sala Munch, on ara s’hi fan casaments.

Després de dinar en un restaurant italià, l’Olivia, destinem una bona estona pels regals d’última hora, i cap l’aeroport Gardermoen.

Exactament a la mateixa hora que vam marxar fa 7 dies, amb Norwegian, tornem a Reus, amb Vueling.

Aquest viatge ens ha posat en context noms coneguts, com l’explorador Amundsen, l’escriptor Ibsen, el músic Grieg i el pintor Munch...

I ens deixa curiositats com que, donada l’extensió i llargada de Noruega, per transitar internament generalment s’utilitza l’avió. Hi ha 42 aeroports.

O que a Noruega és on hi ha l’índex de divorcis més baix, simplement perquè la majoria de parelles ho són de fet. O que els cementiris són dintre de la ciutat o poble, junt l’església, plens de petites i austeres làpides amb flors a l’exterior i les cendres a sota terra.

En fi, amb el que ens emportem de la terra dels vikings i dels trolls, on el clima és molt canviant i els hiverns són de vuit mesos, qui es recorda dels diners que va pagar, ni de les maletes amunt i avall?

Tothom ja pensa en el proper viatge.

Xavier Guarque

En record de la Granja Artiga de Reus

Instal·lacions de la Granja Artiga, a l'antiga avinguda de Misericòrdia. Foto: Cedida

Qui va ser primer, l'ou o la gallina? No crec que la resposta a aquesta pregunta preocupés gaire als impulsors reusencs de la indústria avícola d'ara fa 100 anys, entre els quals hi havia Francesc Artiga Sardà, fundador de la Granja Artiga.

La pròspera dècada dels anys vint del segle passat va veure el naixement d'un nou i potent empresariat a la nostra ciutat. Les empreses energètiques i la banca en són un bon testimoni, però avui us volem parlar del sector avícola. Un sector que va fer els seus primers passos en aquella dècada gloriosa i que no va ser fins després de la Guerra Civil Espanyola quan va

situar la nostra ciutat al mapa com el principal nucli de producció de l'Estat.

La pràctica de l'avicultura es va començar a l'antic Egipte i a la Xina, però no va ser fins a mitjans del segle XIX en què foren introduïdes a Europa algunes races exòtiques d'ocells de corral i es pot començar a parlar d'avicultura industrial. A Catalunya, l'avicultura es va començar a desenvolupar al final del segle XIX amb la fundació de l'Escola d'Avicultura d'Arenys de Mar el 1896 per Salvador Castelló. Però l'inici de la indústria avícola a Reus va arribar amb el retorn a la ciutat de reusencs que havien emigrat anys abans a l'Argen-

“Però si el fundador de la Granja Artiga va ser Francesc Artiga, qui la va fer gran va ser el seu fill Ricard Artiga”

tina com és el cas de Ricard Banús, Pau Fortuny i Francesc Artiga. Va ser al voltant dels anys vint i és quan es van crear les primeres granges i s'inicia l'explotació avícola a gran escala.

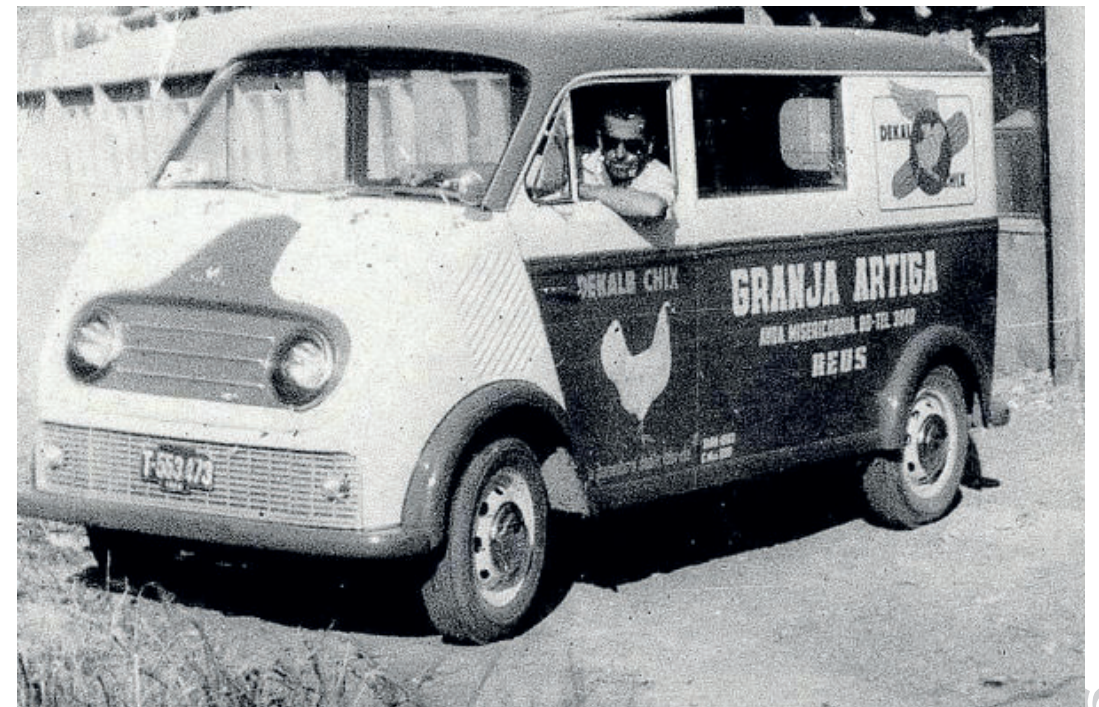
La fundació de la Granja Artiga

La fundació de la granja va anar a càrrec de Francesc Artiga Sardà nascut a Reus el 1871 en una família pagesa. Va haver de fer el servei militar a València en un moment complicat perquè ja es parlava de l'inici de la guerra a Cuba que finalment va esclatar el 1895 i va acabar el 1898. Aconsellat per un amic va desertar de l'exèrcit espanyol i se'n va anar a Perpinyà

(El Rosselló) per treballar en una fonda. El 1895 va emigrar a l'Argentina i es casa amb una reusenca que casualment es va trobar pels carrers del centre de Buenos Aires. Allí va muntar el seu primer negoci que va ser una botiga de queviures anomenada La Palma i poc després el restaurant El Progreso, un establiment molt maco situat al centre de Buenos Aires que recorda el Set Portes de Barcelona.

A inicis dels anys vint torna cap a Reus i compra una masia on construeix els galliners que conformaran la Granja Artiga a partir de 1924, és a dir, ara fa 100 anys. La finca era situada en el que ara es coneix

Un vehicle de repartiment de la granja. Foto: Cedida

“Va ser a partir dels anys cinquanta quan la granja es comença a fer gran i l'avicultura reusenca es converteix en el principal motor econòmic de la ciutat”

com la part baixa de l'avinguda dels Països Catalans. Justament la finca era on ara trobem els carrers de les Granges, de Francesc Artiga i Sardà i el de Cèlia Artiga Esplugas, reconeguda pedagoga i filla de Francesc Artiga.

Però si el fundador de la Granja Artiga va ser Francesc Artiga, qui la va fer gran va ser el seu fill Ricard Artiga i Esplugas. Ricard Artiga va néixer a Reus el 1924, justament el mateix any de la fundació de la granja. La prematura mort del seu pare, Francesc Artiga el 1944, el va situar al capdavant de la granja i això el va obligar a formar-se en avicultura i ho va fer a l'Es-

cola d'Arenys de Mar (Maresme) i a Madrid.

El creixement de la Granja Artiga

Va ser a partir dels anys cinquanta quan la granja es comença a fer gran i l'avicultura reusenca es converteix en el principal motor econòmic de la ciutat. Un nou impuls va ser quan a partir dels anys seixanta arriben les estirps americanes amb una genètica i unes produccions molt superiors a les races autòctones. Tot aquest creixement fa que la Granja Artiga obri unes noves oficines a la plaça de la Llibertat.

El creixement del sector avícola reusenca

Estand en un certamen firal. Foto: Cedida

“Però la crisi del petroli de 1973 representa un sotrac pel negoci avícola”

també provoca el naixement d'una potent indústria auxiliar de l'avicultura com a laboratoris especialitzats, la construcció d'incubadores, les bateries i les menjadores. En aquest sentit, la irrupció de l'epidèmia de leucosi que afectava els pollets, va esperar la creació a Reus de laboratoris CENA-VISA (Central Avícola Sanitària) el 1965.

Tot aquest “pool” avícola a Reus també impulsa una potent indústria agroalimentària com la importació de cereals, les farines de peix, la producció de llet en pols o les fàbriques de pinso com la planta de Hens impulsada per un altre empresari avícola, Francesc Vila, propietari de la també coneguda Granja Vila.

La industrialització i automatització del sector avícola creix a un ritme frenètic i això fa que si el 1963 un operari podia encarregar-se de 5.000 gallines, trenta anys més tard només feia falta un operari per 50.000 gallines. Ricard Artiga s'adona de l'acceleració del negoci avícola i decideix fer un viatge als Estats Units el 1966 per conèixer les últimes novetats del sector i aplicar-les a la granja de Reus. És l'època en què a Reus arriben “sexadors” japonesos coneguts per la seva rapidesa en veure si un pollet era mascle o femella. En aquest sentit, cal recordar que la granja es dedicava a la venda d'ous i és per això que el seu interès primordial era tenir les millors gallines ponedores. Disposar de les millors gallines va obrir un nou mercat que era la venda de pollets a altres petits productors avícoles de la ciutat.

D'altres iniciatives curioses de la Granja

Artiga van ser l'edició d'una revista pròpia, que amb molt d'encert va anomenar “Telepico”, amb l'objectiu de donar a conèixer la realitat de l'empresa i alhora fidelitzar els clients. Ricard Artiga va anar més enllà del negoci de l'avicultura de manera que també va promoure la construcció d'un edifici al carrer d'Antoni Bofarull per allotjar-hi treballadors provinents d'Andalusia i va ser un dels impulsors de l'escola Montsant de Reus, de caràcter catalanista i laic, la qual va obrir portes el 1967.

L'inici de la crisi

Però la crisi del petroli de 1973 representa un sotrac pel negoci avícola. L'encariment del transport repercuteix directament en el preu del pinso. Per tal de reduir costos els productors decideixen tendir cap a la concentració dels negocis i a l'automatització màxima dels galliners. En aquest sentit, Ricard Artiga decideix fundar l'empresa PROCASA, per produir ell mateix el pinso de les gallines i d'aquesta manera aconseguir abaratir els costos.

Però tot i els esforços dels avicultors, el sector va perdent pes a Reus. Molts galliners s'abandonen. La Granja Artiga no és aliena a aquesta situació i acaba plegant el 1992 coincidint amb la mort de Ricard Artiga i Esplugas. Els terrenys que ocupava acaben sent venuts a RYCSA per la construcció de cases.

Jordi Garcia

Jaume Massó, arqueòleg: “En termes de preservació, encara hi ha elements que es poden recuperar, a Reus”

marques meridionals de Catalunya, en els termes de Reus, Castellvell, Botarell, Constantí i Cambrils, entre altres. A continuació, l'arqueòleg fa repàs de la seva trajectòria.

Què té previst fer a partir d'ara?

Sóc membre d'alguns equips de recerca i ara, que tinc més temps, podré col·laborar més directament amb treballs que vagin sorgint. Em centraré, també, en coses que tinc pendents de fa molt de temps, com la tesi doctoral, que tinc en pausa des de fa 40 anys. Abordava la recerca arqueològica sobre la ciutat de Tàrraco i el seu entorn, del segle XVI al XIX. La tesi la vaig ajornar perquè el director de tesi va morir i l'altre que vaig tenir se'n va anar a Itàlia i, al final, amb la feina que tenia llavors, ja ho vaig deixar córrer. He anat fent publicacions sobre el tema de la meua tesi. Bàsicament, sobre els tres personatges clau d'aquell temps, que són: Lluís Pons d'Icart, al segle XVI; el canonge Ramon Foguet, al segle XVIII; i Bonaventura Hernández Sanahuja, al segle XIX.

Més enllà de la investigació, té plans? Potser fer més excursions...

Tindrè temps per això mateix, sí. Aniré fent. Hi ha gent que fa excursions de tant en tant, en les quals podria participar. A més, sóc soci de moltes entitats i cada dia puc anar a diversos actes. També tindrè més temps per a qüestions familiars.

Per què va decidir fer-se arqueòleg i museòleg, entre altres especialitats?

De jovenet ja tenia interès per temes d'arqueologia. Recordo que quan era petit anava a Tarragona a veure la necròpolis, monu-

L'arqueòleg, historiador i museòleg Jaume Massó Carballido (Riudoms, 1957) va jubilar-se l'octubre de 2023. Viu a Reus des de fa prop de 60 anys i és llicenciat (1979), amb Grau (1982), en Prehistòria i Història Antiga per la Universitat de Barcelona. Va realitzar, a més, els cursos de doctorat l'any 1982. Entre altres ocupacions, va treballar en el Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus com a tècnic superior arqueòleg, adscrit a l'actual Institut Municipal Reus Cultura. Hi va ser des del 2002 i fins a la seva jubilació. A més, hi va exercir el càrrec de director durant deu anys.

Massó ha dirigit o codirigit, d'altra banda, diverses excavacions arqueològiques, sobretot d'època romana, a Tarragona, com ara al circ, a l'amfiteatre i al fòrum provincial, entre altres; i en diferents jaciments de les co-

“L'Ajuntament de Reus amb el servei d'Arquitectura i Urbanisme, va poder engegar algunes excavacions en diversos llocs”

Jaume Massó, amb un llibre sobre Sherlock Holmes, al costat de l'escultura de Cibeles, trobada a la vil·la romana dels Antigons, del segle II, on l'arqueòleg va participar en tasques d'exploració. Foto: Alfredo González

ments i museus. Més endavant, quan vaig acabar el batxillerat, em vaig dir que faria geografia i història, tocant la part d'arqueologia. També tenia un referent molt clar de Reus, el doctor Vilaseca, que va morir el 1975. Això vol dir que encara el vaig poder veure quan feia alguna cosa al museu. L'any següent, es va crear el Grup de Recerques Arqueològiques del Museu de Reus, i jo ja vaig participar en diferents tasques d'exploració i de recuperació patrimonial. Principalment en la vil·la romana dels Antigons, situada al terme de Reus però molt a prop de la Canonja. Des de llavors, ja em vaig dedicar a l'arqueologia.

Què pot explicar sobre aquest jaciment?

Ja hi havia notícia que allà hi havia restes romanes. A més, el topònim «els Antigons» també indicava la presència de restes més o menys antigues. Amb diversos amics i sobretot amb el Ramon Capdevila, que havia

sigut col·laborador del doctor Vilaseca, vam anar allà i vam veure que rebaixaven l'indret perquè volien construir-hi una fàbrica de pinsos. De fet, la van fer una mica més al costat i estaven fent malbé algunes restes arqueològiques força visibles.

Com va ser l'experiència?

Vam estar durant dos o tres anys treballant allà, salvant el màxim possible. Eren temps de transició democràtica i la llei de patrimoni existent aleshores era molt laxa. Per tant, les màquines podien malmetre el jaciment sense cap control. Això avui no hauria passat.

En comparació amb temps enrere, la gestió d'un jaciment ha canviat. En quin sentit?

Des que la transició democràtica va acabar, amb la Generalitat de Catalunya recuperada, van crear uns serveis de patrimoni i d'arqueologia. Amb això, hi va haver un pas endavant en l'assumpte, amb una persona que gestionava cada demarcació territorial. Hi havia (i hi ha), a més, una legislació a la ciutat de Tarragona, perquè tot el nucli urbà ja estava declarat d'interès patrimonial. Per tant, qualsevol excavació s'havia de fer abans que comencés una obra, però en molts altres llocs no. A poc a poc, però, s'ha anat aconseguint tenir un millor control en qüestions de preservació, com per exemple, amb una llei de patrimoni de la Generalitat, que diu que totes les restes arqueològiques conservades en el subsòl també són un bé públic. Molts indrets havien estat declarats

“Estaria molt bé fer alguna cosa més al Museu d’Arqueologia, especialment pel que fa a la museografia”

patrimoni a l’època de la República, però això amb el franquisme es va truncar i es van malmetre o destruir força elements d’interès.

Què va passar a Reus?

Temps després, amb la gestió del Museu Salvador Vilaseca, l’Ajuntament de Reus amb el servei d’Arquitectura i Urbanisme, va poder engegar algunes excavacions en diversos llocs. A partir de l’any 2000, en són bons exemples les excavacions al Pallol i en la plaça de Catalunya, que van permetre localitzar –entre altres coses– restes *in situ* de la muralla medieval.

Hi ha un to més exhaustiu en termes de preservació, però jo diria que manca encara més implicació per part de l’administració, potser amb un responsable específic del patrimoni monumental. Podria ser una persona o un petit equip que controlés més tota la part que està encara avui sota el subsòl, no visible. Sabem més o menys el que hi ha, però encara hi ha elements que es poden recuperar i hi ha molts tràmits a fer.

Valdria la pena que hi hagués, doncs, aquesta coordinació i una inspecció continuada d’edificis, tant els antics com els més moderns. L’objectiu seria controlar el moment de l’enderroc i els passos següents.

Ha estat als Museus de Reus des de 2002, quins avenços ha presenciats?

Hi ha hagut una tasca molt important de documentació i també d’exposicions. En aquests 21 anys que he estat treballant en el Museu del raval de Santa Anna, hem endegat un bon nombre d’exposicions sobre temes patrimonials concrets o sobre personatges destacables (fills il·lustres, artistes, etc). Ara, precisament, s’està treballant en

la reforma del Museu d’Art i Història de la plaça de la Llibertat. Aquest Museu ja existia en el moment que vaig entrar jo, perquè va ser inaugurat l’any 1961 i valia la pena reformar-lo, remodelar el contingut, etc. Estaria molt bé fer alguna cosa més al Museu d’Arqueologia, especialment pel que fa a la museografia. El muntatge actual és de fa quaranta anys.

També va ser president del Centre de Lectura. Com resumiria la seva estada?

M’ho va demanar el president sortint, el Xavier Filella. Vaig tenir la sort que vaig plegar poc abans de la pandèmia. Vam fer força activitats i el més important era que es mantingués la tasca important del Centre de Lectura com a entitat cultural. Tot i que sigui privada, és una entitat d’interès públic i sense ànim de lucre. Vaig gestionar la feina al Museu al matí i al Centre a la tarda.

Està implicat en l’activitat de moltes altres entitats, també.

Al Centre de Lectura, hi he estat molt vinculat. He estat membre de la Secció Excursionista i de la de Geografia i Història. Hi ha molts centres d’estudis del territori dels quals en sóc soci, com ara del Centre d’Estudis Riudomencs Arnau Palomar, també a entitats de Tarragona, Constantí, la Canonja, Cambrils, Vila-seca, Alcover, Altafulla... Hi participo quan puc i sempre hi ha feina, ja que de tant en tant em proposen fer visites guiades, conferències, etc

Cristina Valls

‘Incoincidències’, d’Enric Pons i Francesc Ylla

Enric Pons i Francesc Ylla han exposat a la sala La Vicaria del Centre d’Amics de Reus, en una mostra pictòrica a quatre mans i amb dues tècniques diferents.

‘Incoincidències’, aquest fou el títol elegit, va poder ser vista del 23 de setembre al 5 d’octubre. Defensen els autors la tesi segons la qual “si la realitat no coincideix amb la resposta del nostre cervell, aquest corregeix la seva percepció anterior i planteja una nova hipòtesi que torna a confrontar-se amb la realitat, fins que hipòtesi i realitat són coherents, encara que no tinguin res a veure amb la realitat objectiva”.

Els dos pintors, davant una sèrie d’obres. Foto: Centre

El Mas de Valls i el Camp d'Aviació de Reus

Avioneta a la Platja de Salou

Josep Ma Carreras, a Mas de Valls, enmig de pares germana, germa, tia i masovers. Canudas és al davant. 1929 o 1930...?

Als anys 20 i 30, a Reus i tot Catalunya l'aviació aixecava expectatives i era un esdeveniment. I al Mas de Valls, a la partida Porpres de Reus, residència dels Carreras, Josep Mª Carreras i Josep Canudas, pioners de l'aviació a Catalunya, van parlar amb amics reusencs a fi de crear un Aeroclub i un Camp d'Aviació a Reus.

Al maig de 1936, els directius de l'Aero-

Club de Reus van signar un document d'opció de compra d'una finca propietat de S. Jansà. I van engegar allí les obres per a construir una pista d'enlairament i aterratge d'aeronaus, entre les carreteres de Constantí i Tarragona, a prop de la Riera de la Quadra. Amb ajut promès per l'Ajuntament de Reus. Però els fets de juliol de 1936 van provocar que el Camp d'Aviació fos incautat per l'Arma d'Aviació de la República.

Aquest origen del Camp d'Aviació de Reus, promogut pel jove l'AeroClub de Reus, va ser el resultat d'una tria de terrenys que havia començat en 1931. Els futurs directius de l'Aero Club, Borrell i Montagut, llavors de l'Associació d'Iniciatives, i el pilot Josep Mª Carreras, van re-

córrer a peu algunes finques veïnes a rieres a prop de Reus. I des de l'aire i pilotant Carreras, van determinar el lloc més idoni entre les finques observades, amb el consens de Josep Canudas. En maig de 1935 es constituïa oficialment l'AeroClub.

Aquestes dades es van publicar dins d'un article a "Lo Nunci", en 2013, titulat "Josep Mª Carreras i Dexeus: tornar a

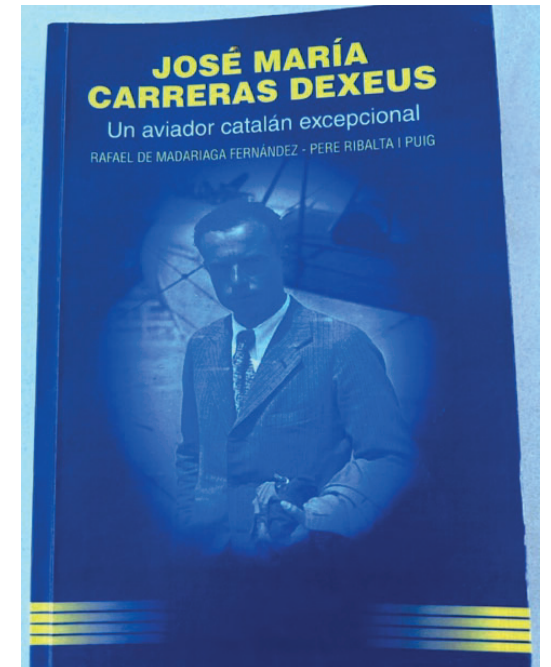
"Els Carreras-Dexeus van viure a Barcelona, però passaven temporades llargues a Mas de Valls"

Canudas i Francesc Macià

Reus". Josep Mª Carreras era fill del reusenc Ricard Carreras Valls, llicenciat en Dret i en Lletres i propietari de Mas de Valls, i de Rosa Dexeus Font. Els Carreras-Dexeus van viure a Barcelona, però passaven temporades llargues a Mas de Valls.

Josep Mª Carreras era amic de Joaquim Montagut i de Francesc Borrell. I van pensar en fundar

Llibre de 2015

Article publicat a 'Lo Nunci' en 2013.

un aeroclub i fer un camp d'aviació a Reus. Van rebre ajuts de Josep Canudas i de l'Escola de Barcelona. Se'n van sortir, ni que fos de manera traumàtica. I avui el Camp d'Aviació de Reus es al mapa mundi aeri.

Exiliat a Gran Bretanya, Carreras va ser un pilot excepcional, investit amb el títol nobili-

“Carreras va ser un pilot excepcional, investit amb el títol nobiliari de Sir per la Reina Isabel II”

Montserrat i Richard Carreras, a Mas de Valls. Any 2014.

ari de Sir per la Reina Isabel II. Carreras i la seva dona, Pepa Colomer, estan enterats a Reus.

A l'article de 2013 a “Lo Nunci” s’hi recull un prec de la revista, amb paraules del Sr. Marcel Vallverdú, del Dr. Francesc Gras i de l'autor. Era un prec a l'Ajuntament per a recordar l'aviador Carreras, enriquint amb el seu nom l'índex de vies ciutadanes a Reus. Aquell prec assolí el seu efecte, i en 2014 l'alcalde de Reus, Carles Pellicer, i la Tinent d'Alcalde, Teresa Gomis, amb l'ajut de Carme Cano, inauguraven la Plaça Josep Mª Carreras Dexeus. La plaça és veïna del Camp d'Aviació, i està a prop de l'auto-via que hi condueix.

Aquell acte va gaudir de la presència de Montserrat i de Richard Carreras Colomer, fills de Josep Ma Carreras Dexeus, i

Plaça Josep Mª Carreras.

d'altres familiars dels Carreras. I del Sr. Vallverdú, del Dr. Gras, de directius de l'Aero Club i d'amics. En ocasió de la seva presència a Reus, els germans Carreras Colomer i familiars i amics van visitar Mas de Valls, guiats per l'arquitecte Lluís Tarragó, director de la seva rehabilitació. Les fotos antigues, de Salou i de Mas de Valls, provenen de l'arxiu de la Sra. Victòria Coma Carreras.

Amb reconeixement a tots els esmentats. I felicitant l'Ajuntament de Reus pel nomenclàtor de vies reusenques. Conclou: l'article a “Lo Nunci” va fer efecte.

Andreu Pujol

Concert d'estiu (ple de poesia) del Cor Mestral

Marc Guerris, durant l'actuació. Foto: Centre

Doncs sí, al Centre d'Amics de Reus també va arribar l'estiu i el tret de sortida el va donar el passat 1 de juliol el Cor Mestral, sota la direcció de Marc Guerris Farré i amb Bruno Anguera Garcia al piano. Va ser un concert fantàstic. La tarda no es presentava massa calurosa, així que el cor va poder dur a terme la seva magnífica interpretació a la terrassa de La Mulasseta, plena a vessar, per cert.

El públic assistent va poder gaudir de temes com ‘Pirinenques’, amb text de Joan Maragall i Gorina i música de Josep Ollé i Sabaté. D'un poeta anònim vam poder escoltar ‘Flor d'olivar’, musicat per Eduard Toldrà i Soler. I el Cor Mestral ens va continuar delectant amb temes com ‘L'Ametller’, ‘Passera sobre el mar’, ‘Amor mariner’ o ‘Cançó del faroner’. I abans

de deixar enrere la mar van interpretar el tema ‘Cançó del vent i del mar’, de Joan Maragall i Gorina, amb música de Josep Ollé i Sabaté. De Marià Manent i Cisa,

amb música de Joaquim Maidéu i Puig, vam poder escoltar ‘Diàleg en les veus del cor’. ‘Dona'm la mà’, de Joan Salvat-Papasseit, musicat per Josep Crivillé i Bargalló, va donar pas a l'últim tema de la tarda, ‘Plores al vent’, de Francesc Vila i Ginferer. I va ser així, amb la música i les veus del Cor Mestral, que vam donar per inaugurada la temporada d'estiu i vacances.

Mònika Escuer

El públic va omplir la terrassa de La Mulasseta. Foto: Centre

Diem sí als plàstics?

Eduardo Chicote, durant la seva intervenció. Foto: Centre

El passat dia 9 de maig va marcar un abans i un després pel que fa al concepte que fins ara teníem dels plàstics. Eduardo Chicote, qui ha ocupat diferents càrrecs directius a l'empresa LyondellBasell, ens va intentar convèncer, amb el seu discurs, de les meravelles d'aquest invent relativament modern. No sé si ho va aconseguir, però dono fe que ho va intentar. Com és habitual, va ser el president de l'entitat, Joan Mallafrè, l'encarregat de donar el tret de sortida d'aquesta mini marató en favor d'aquest material tan perenne: EL PLÀSTIC.

Si escrivim en qualsevol buscador d'internet el nom "LyondellBasell", aquesta és la informació que hi apareix:

"Solutions for A Better Tomorrow", és a dir: "Solucions per un Demà Millor".

"Chemistry is the key to building a more sustainable future, and we have a mission to make this a reality". La química és la clau per a construir un futur més sostenible, i nosaltres tenim la missió per a fer que sigui una realitat.

"With innovative material solutions and recycling technologies, LyondellBasell is dedicated to creating a brighter, cleaner, and healthier future for generations to come".

Amb materials innovadors i tecnologies de

reciclatge, LyondellBasell es dedica a crear un futur més brillant, més net i més sa per a les futures generacions.

Top Markets - Mercats Principals

"LyondellBasell is a global leader in developing and supplying materials that enable packaging, health, and transportation solutions that are critical to our modern way of life". LyondellBasell és un líder global desenvolupant i sumministrant materials que fan possible l'emballatge, la salut i solucions de transport que resulten crucials per a la nostra forma de vida moderna.

"Top Product Categories" - Categories de Productes Top

"LyondellBasell is a global leader in innovation, and we are proud to be at the forefront of advancements in the world of chemistry. We consistently develop extraordinary, high-quality chemicals, polymers, fuels, and technologies". LyondellBasell és un líder global en innovació, i estem orgullosos de ser capdavanters en els avenços en el món de la química. Desenvolupem de forma conseqüent extraordinaris productes químics de gran qualitat, polímers, fuels i tecnologies.

Ben bé sembla que els plàstics siguin la panacea per a una vida millor o això és el que

"El plàstic és indestructible però és reciclable i no contamina, es tracta d'un material inert"

ens va voler fer creure el senyor Chicote i és el que diu a la pàgina web de la més gran empresa, a nivell mundial, del sector. I escoltant les seves paraules, potser, en part, tenia raó. «El plàstic és indestructible però és reciclable i no contamina, es tracta d'un material inert. Sempre es pot reutilitzar. Això suposa un gran estalvi» Segons el senyor Chicote, a partir de ja, en la fabricació de productes plàstics serà obligatori que, almenys un 25% de la matèria utilitzada, sigui de plàstic reciclat. Arribarà un dia en què tot el plàstic que utilitzem sigui fabricat a partir de plàstic reciclat? «Possiblement» va respondre el conferenciant.

Li hem de donar la raó quan ens parla de tots els avenços, per exemple, en el món de la salut. Moltes de les pràctiques sanitàries actuals no serien possibles si no fos per l'existència dels materials plàstics. Mascaretes, xeringues, aparells i tants altres materials que s'utilitzen en un hospital. I pel que fa a l'alimentació? Els productes envasats en plàstic tenen una més gran durabilitat. Fins i tot l'automoció ha millorat moltíssim, amb la utilització del plàstic en la producció de gran part de les peces que formen part d'un vehicle. Els cotxes avui en dia pesen molt menys que anys enrere, això afa-

Aspecte de la sala d'actes. Foto: Centre

voreix un consum més baix de combustible, ja que el motor ha d'arrossegar menys pes. El plàstic absorbeix molt millor els cops que no pas el ferro, cosa que, en ocasions, fa que el resultat dels accidents no sigui tan terrible.

En fi, s'ha de reconèixer que el plàstic és un gran invent. En el que sí que van coincidir Eduardo Chicote i el públic assistent és en la necessitat imperiosa que l'ésser humà tingui un comportament més cívic i incorpori a la seva vida diària l'hàbit de reciclar i no llençar les deixalles en qualsevol lloc. El plàstic és un material inert i com a tal no contamina, ni mata peixos i altres animals. És l'home qui abocant els plàstics al mar, en descampats o al bell mig d'un bosc provoca que tot d'animals, desconexors del perill que implica el fet d'ingerir una ampolla d'aigua, un tap, o un tros de xarxa, puguin acabar morin.

Conclusió:

Plàstic + No Reciclatge = Desastre

Plàstic + Reciclatge = Progrés

I el públic se'n va anar a casa pensant que poden estar ben tranquils fent allò que tots acostumem a fer, reutilitzar les ampolles de plàstic per emplenar-les una vegada i una altra. Si mantenim l'ampolla neta, la podem reutilitzar fins l'infinit.

Mònika Escuer

Foto: Alfredo González